ՔՍԱՆՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվան 6 րուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի եւ տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Խաղաղ նուաճումների ճանապարհին.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ինչ կորցրինք. Հասարակական հոսանքներ. Նամակ Իգդիրից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր. — ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. -- ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Նամակներ ցուցահանդէսից.

ԽԱՂԱՂ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻՆ

Չինական ներկայ խռովութիւնները արգելք եղան մի ծրագրի իրագործութեան, որ պէտք է նպաստէր Ռուսաստանի և Չինաստանի մէջ եղած առևտրական փոխանակութեան զարգացման: Բլագօվեշչենսկ և Վլադիվօստօկ քաղաքները և ուրիշ նշանաւոր աւաններ, որոնք այժմ ծառայում են իբրև առևտրական կենտրոններ, պարտաւոր էին ժողովել զանազան ապրանքների եւ տեղական արդիւնքների նմուշներ և ուղարկել Խաբարօվսկ առ 1 յուլիսի ներկայ 1900 թւի, որպէս զի կազմվի մի քանի տեղերում այդ առարկաներից ցուցահանդէս:

Բլագօվեշչենսկի և սահմանագծի վրա եղած ուրիշ բնակութեան տեղերի ռմբակոծվելը խանգարեց ծրագրի իրագործութեան: Տեղական բարձր իշխանութիւնը, աչքի առաջ ունենալով, որ շուտով պէտք է վերջանար չին-արևելեան երկաթուղին, որոշել էր այս ամառ արդէն մի քանի էական քայլեր անել երկու պետութիւնների առևտրական հաղորդակցութիւնը ուժեղացնելու: Ամենալաւ միջոցներից մէկը ճանաչված էր ցուցահանդէս կազմելը, որով կարելի կը լինէր պարզել, թէ ինչ ապրանքներ արդէն ճանապարհ են բացել չինական ազգաբնակութեան մէջ և կարող են ապագայում աւելի ևս տարածվել: Բլագօվեշչենսկում ամենայն գարուն խռնըվում է չինական բանուորների մեծ բազմութիւն, որ գալիս է աշխատանք որոնելու: Այդ բազմութիւնը գնում է Բլագօվեշչենսկում եղած ռուսաց և չինաց խանութներից ամենատեսակ ապրանքներ և տանում է իր հետ վերադարձին հայրենիք՝ Մանջուրիայի խորքերը: Նոյնը կատարվում է Վլադիվօստօկում և ուրիշ տեղերում: Տեղական իշխանութիւնը մտածել էր, որ պէտք է օգտվել բնական հանգամանքներից և ծանօթանալ այն ապրանքների հետ, որ նոյն իսկ այժմ ստացել են տեղական տարրի համար գործնական նշանակութիւն: Այդ նպատակով էլ պէտք է բացվէր մի գլխաւոր ցուցահանդէս Գիրինում և մի քանի մասնաւոր ցուցահանդէսներ Մանջուրիայի կարևոր առևտրական կէտերում:

Չինական խռովութիւնները հիմնովին տապալեցին այս տարվայ համար մշակված ծրագիրը: Երկաթուղու շինութիւնը ընդհատվեց, Բլագօվեշչենսկը ենթարկվեց ռմբակոծութեան, առևտրական հաղորդակցութիւնը կանգ առաւ և երկու պետութիւնների մէջ սկսվեցին թշնամական խիստ ընդհարումներ, որոնց մերձակայ վախճանը դեռ անորոշութեան մէջ է: Երկաթուղու շինութեան գործերի ընդհատումը, միացած այն աւերումների հետ, որ տեղի են ունեցել գծի վրա չինացիների կողմից, ռուսաց զօրքերի մեծ բազմութեամբ տեղափոխութիւնը դէպի Չինաստանի սահմանները, կապված այն դժուարութիւնների հետ, որ ներկայացնում են լայնածաւալ տարածութիւնները, առաջացրել են մեծ վնասներ, որոնք միլիոններով են հաշվում:

Եւրօպական և ամերիկական քաղաքական շրջաններում լսվում է այն ընդհանուր կարծիքը, որ պէտք է խուսափել հողեր գրաւելուց Չինաստանում և ապահովել միայն վաճառանոցների ազատութիւնը: Չինաստանի պետական գործողները կարող են գոհ լինել այդպիսի ձևակերպութիւնից: Նրանք պատրաստ են բանալ իրանց վաճառանոցները եւրօպական գրամագլուխների և եւրօպական արդիւնագործութեան համար, բայց չեն կարող հաշտվել այն մտքի հետ, որ իրանց հողը դառնայ եւրօպական պետութիւնների սեփականութիւն:

Չինաստանի պետական անձինք դէմ չեն խաղաղ նուաճումներին և առևտրական սերտ յարաբերութիւնների կազմակերպվելուն: Թող Եւրօպան հանգստացնէ չինական ղեկավարող շրջանները, որ նա դիտաւորութիւն չունի Չինաստանը բաժանելու կամ նուաճելու, այն ժամանակ կը հանգստանան յուզված մտքերը այդ շրջաններում և համապատասխան արձագանք կը գտնեն ամբոխի լայնածաւալ խաւերում, որի մէջ սկսված շարժումը նկատելի կերպով համակրութիւն և պաշտպանութիւն է գտել ղեկավարող շրջանների մի մեծ մասում:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԻՆՉ ԿՈՐՑՐԻՆՔ

—

Մեռաւ Գրիգոր Ջանշեան: Ծանր, ցաւալի կորուստ մարդկութեան բոլոր բարեկամների, գաղափարական մարտնչողների համար:

Նա գրիչ ունէր, որին տուած էր բարի զգացմունքներ զարթեցնելու աստուածային շնորհքը: Լռում է այժմ այդ գրիչը, եւ ռուսաց գրականութիւնը կարող է կսկծալով ասել. «Մէկն էլ պակասեց»...

Կորուստ է Ջանշեանի մահը ռուսաց գրականութեան համար, բայց ոչ անփոխարինելի: Անփոխարինելի կորուստ է դա մեզ, հայերիս համար: Առանց այդ էլ որքա՜ն աղքատ ու զըրկված էինք տաղանդների, երախտաւոր գործիչների կողմից: Գնում են մեզանից մարդիկ, թողնելով իրանց տեղը դատարկ: Յուսահատականը այս տեսակ մահն է:

Ռուս գրականութիւնը Ջանշեանի մահով նօսրացնում է իր ազնիւ սպասաւորների շարքը: Եւ այդքանը միայն: Իսկ մեզ համար միայն մի հատիկ Ջանշեան կար, նա էլ մեռաւ գնաց: Նայում էք չորս կողմը, հարցնում էք ձեզ. «Ո՞վ պիտի բռնէ նրա տեղը»: Եւ ձեզ պատասխան չէ տալիս մեռելային լռութիւնը:

Սկսած այն սեւ օրերից, երբ գազանացած մարդու սուրը բիւրաւոր մերկ ու սովամահ երեխաներ թողեց ցուրտ, անտարբեր երկնքի տակ, Ջանշեանի կեանքը շատ անհրաժեշտ, շատ թանգագին դարձաւ մեր ազգի համար, քանի որ այդ կեանքը անբողջապէս նուիրվեց մեր անթիւ ու անհամար որբուկներին: Յիշեցէք ինչեր արեց նա: Ոչ ոսկիների կոյտեր ունէր, ոչ իշխանաւորի դիրք: Մի համեստ գրողի գրիչն էր նրա ձեռքին եւ ինչ չէ կարող անել այդ փոքրիկ ու թոյլ գործիչը, երբ նրան շարժողը վառվռուն մարդասիրութիւնն է, սուրբ եռանդը: Նրա հրատարակած մի հատ գիրքը գնաց փրկելու հարիւրաւոր որբերին:

Մի հատ գրքով այնքա՜ն գործ: Մենք սկսնատես էինք այդ հրաշքին. տեսնում էինք թէ ինչպէս այդ գրքով նա հալեցրեց ցուրտ ու անբարեխիղճ հայի սրտում դրած ժայռը, շարժեց օտարի գութը եւ կաթ-կաթ ողորմութիւն ժողովելով, մարդասիրութեան դռներ բաց արեց գազանութեան զոհերի առաջ:

Նա դեռ չէր յոգնել. դեռ գործում էր չը յուսահատվելով, գործում էր հաւատալով մարդուն, երբ մահը խլեց նրա ձեռքից որբի դատը եւ գցեց հողի վրա: Եւ արդեօք այդ դատը նրա հետ չէ՞ մտնում սառն գերեզմանի մէջ...

Չը կայ ուրիշ Ջանշեան: Գոնէ այս հինգ-վեց տարիների ընթացքում մեր ականջին չէ հասել մի ուրիշ ձայն, որ նման լինէր Ջանշեանի մեղմ, բայց ազդու եւ եռանդոտ ձայնին: Քանի՜ քանի՜ անգամ է այդ ձայնը բարձրացել իբրեւ վրդովմունքի փոթորիկ մարդկային չարութեան, անսանձ ու լիրբ գրպարտութիւնների

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՑ

—

Պարիզ, յուլիսի 20-ին

Ֆրանսիական եւ անգլիական գաղթականութիւնների բաժինները ցուցահանդէսում վերին աստիճանի հետաքրքրական եւ խրատական պատկեր են ներկայացնում վայրենի մարդու եւ իր նախնական քաղաքակրթութեան: Այդ ուշագրաւ բաժինները գտնվում են Տրօկադերօյի պարտէզներում: Ժամանակակից կուլտուրայի ամենաբարձր արտայայտութիւնները եւ նրանց սրտագրող հանճարների խոշոր արժէքն իրապէս ըմբռնելու համար, անհրաժեշտ է տեսնել, թէ ինչ է ներկայացնում սեւ անտառների եւ բոցակէզ անապատների մարդը, իր լայնածաւալ ստամոքսի յարատեւ հոգսով բռնված այն ողորմելի սեւամորթը, որի հայրենիքի անունն անգամ հնչվում է մի անապատային խստութեամբ, եւ ինչ որ վայրենի, անսիրտ չէշտով:

Այցելենք Աֆրիկայի որ եւ է անկիւնը ներկայացնող մի բաժին, օրինակ, Դահօմէն: Դա այն երկիրն է, որ ընկած է Սուդանի հարաւում եւ մինչեւ 1892 թիւը անկախ թագաւորութիւն էր, իսկ այդ թւից ֆրանսիական տիրապետութեան տակ ընկաւ: Մանր ու մեծ հինգ շինութիւններ ներկայացնում են Դահօմէյի բնիկների խրճիթները եւ պարունակում են այդ երկրի արուեստական եւ բնական արտադրութիւնները: Դեղնագոյն, կարծես թրծված կաւից շինված մի նեղ ու ցածր ցանկապատ շրջապատում է մի փոքրիկ տարածութիւն. սա, այսպէս ասած, բակի պատն է, որի վրա տնկված են մի տեսակ հաստ եղեւնաձեւ ձողեր՝ իբր թէ անանցանելի դարձնելու համար, թէեւ ամենափոքրիկ գազանն անգամ մի ոստիւնով ներս կը ցատկէ: Այս ցանկապատի ներսում գտնվում է դահօմէցու խրճիթը, որ մեր երկրի բանջարանոց պահողների «քօլիկներից» մեծ չէ: Այս խրճիթը շինված է մի եւ նոյն դեղնագոյն կաւից, որի վրա երեւում են աշխատող ձեռքերի, մատների հետքերը: Կտուրը ծածկված է եղեգներով եւ զառիվայր է: Դուռը միանգամայն բաց է. արդեօք ողորմելի նեգրը դարերի ընթացքում չէ՞ կարողացել մի բան հնարել, որ գոնէ գիշերները փակէ այդ անցքը. հաւանական է, որ ոչ, որովհետեւ տախտակը բոլորովին նախնական կուլտուրայի արդիւնք չէ: Խրճիթը լուսամուտի տեղ՝ դրան հակառակ պատի վրա՝ ունի մի $^3/_4$ արշին քառակուսի անցք, որը մի քանի ձողերով վանդակապատած է:

Այս խրճիթի առաջ կայ մի փոքրիկ լճակ, կանաչապատ ափերով, սրա չուրջը եւ վրան մի քանի փոքրիկ նաւակներ՝ մի հատ փայտից փորված: Մի քանի սեւամորթ երեխաներ, 8—10—15 տարեկան, շարվել են դրան առաջ, նաւակների վրա, լճակի ափին եւ վանդակում նոր փակված գազանների հայեացքով նայում են իրանց դիտող բազմութեանը: Այս երեխաներն ամենքն էլ իրանց մարմինները ծածկել են խայտաբղէտ կտորներով եւ, ըստ երեւոյթին, մրսում են, որովհետեւ կծկված, խղճուկ տեսք ու դիրք ունեն: Ցածահասակները քաղցրաւենիք են ձգում, նրանք առնում են սիրով, դէմքերի սեւ ֆօնի վրա փայլեցնում են ատամների երկու սպիտակ շարքերը ժպտալու համար եւ սպասում են նոյն հայեացքով, նոյն իսկ մտածկոտ, տխուր ձեւով: Առհասարակ այս փոքրիկ վայրենիների սեւ դէմքերը մի ինչ որ մելամաղձոտ բան ունեն. դժուար է իմանալ հիւանդ են արդեօք, թէ տխրել են, որովհետեւ արեւն այստեղ բաւականաչափ տաք չէ, եւ երկիրը բաւականաչափ վայրենի չէ: Աշխոյժ եւ ուրախ են միայն երկու փոքրիկները, որոնք վազվզում, ցատկոտում են եւ անվերջ ծամում, ասես երբէք չը կշտանալու համար: Սրանցից մէկը, տեսնելով, որ ես ինչ որ բաներ եմ գըրում ծոցատետրում, վազէվազ մօտեցաւ, մատը դրեց գրածի վրա, ինչ որ բաներ ասաց մի վայրենի լեզուով, բիրտ հնչիւններով եւ շտապ փախաւ գնաց, ինչպէս վայրենի կենդանի, եւ նոյն իսկ զայրացաւ, երբ ես փորձեցի աւելի երկար պահել նրան: Թւում էր, որ նա զայրանում էր հասկանալով, որ իրանց մասին բաներ եմ գրում:

Երեւի, արհեստի նման մի բան գոյութիւն ունեցել է Դահօմէյում, որովհետեւ մի այլ խրճիթում աշխատում են հասակ առած բնիկներ՝ համարեա մի եւ նոյն մելամաղձիկ լրջութեամբ, որով փոքրիկները նայում են այցելուներին: Մէկը թելերից գործում է այդ երկրի միակ կտաւը, որ առանց զգեստի ձեւ ստանալու, առանց կտրվելու եւ կարվելու, բոլոր դահօմէցիների սեւ մերկութեան միակ ծածկոյթն է: Շնորհակալ լինենք առաջին դահօմէցուց, որ հնարել է այդ արհեստը, այլապէս սրանք բոլորն էլ մերկ կը հասնէին Եւրօպա: Մի ուրիշ նեգր գործում է բաւական նուրբ խսիր. խրճիթի ներսից լսվում է նաեւ մուրճի ձայն, այնտեղ զէնքեր էլ են շինում: Ա՛յս է բոլորը—զէնք, մի կտաւ, մի խսիր: Դահօմէցին ժամանակ չունի, նա պիտի ապրի, իր ապրուստը հայթայթէ, իսկ դրա համար հարկաւոր է որս անել, գազաններ խողխողել, մինչեւ որ մի գազան կամ մարդ-գազան էլ նրան կը յօշոտէ եւ կը կնքէ նրա ողորմելի արիւնոտ գոյութիւնը: Եւ ամբողջ այս խրճիթն այնքան ողորմելի է, այն աստիճան անզօր պատսպարելու իր յարկի տակ կծկված այս խեղճերին, որ մարդ մի խորին կարեկցութեամբ լցված է նայում այս սեւամորթ ողորմելիներին, որոնց գոյութիւնը աֆրիկական անողոք բնութեան մէջ աւելի քիչ արժէ, քան վայրի գազանինը եւ աւելի վտանգի է ենթակայ, քան նոյն իսկ մի թոյլ, անպաշտպան կենդանի, որ գոնէ իր բընում թագնուել գիտէ:

Եւ սակայն, այս խեղճերը կրօն եւ աստուածներ էլ ունեն: Ասենք, ուրիշ կերպ չէր էլ կարող լինել. որքան թշուառ է մարդը, որքան անօգնական իշխող բնութեան առաջ, նոյնքան անհրաժեշտ եւ նոյնքան բազմաթիւ են դառնում նրա աստուածները: Դահօմէցին, իր աստուածները փնտռելու համար, ոչ երկրի խորքերն է իջել եւ ոչ երկնքի անհունութեան մէջ սաւառնել. նա նրանց գտել է իրանից շատ մօտիկ, իր սարսափելի անապատներում եւ ահաւոր անտառներում, ուր նրան անհասկանալի այնքան չար ու բարի զօրութիւններ կան, ուր նա մերթ պաշար է գտնում եւ մերթ անխուսափելի մահ: Աֆրիկայի ծիսարանը հաստատված է կենդանական կուլտի վրա: Սորուկ խելքն իր պատարագը փնտռել է անապատների գազանների սրտերում՝ այնտեղ ողորմածութիւն, գթութիւն գտնելու մանկական յորդորով: Եւ ուրիշ ինչպէս անէր խեղճ աֆրիկացին. ծնված մի թշնամի բնութեան մէջ, նա տեսաւ անապատում առիւծին, օդում արծւին, ջրերի մէջ կոկորդիլոսին, ամենքն էլ ազատ, ամենքն էլ արքաներ. նրանց լռութեան մէջ տեսաւ նրանց զօրութեան խորհրդաւորութիւնը, իսկ ինքը մերկ, անզէն եւ անզօր նրանց առաջ՝ ինչպէս որս, ինչպէս խաղալիք: Ընկճել չէր կարող, ընկճվեց, չտապեց ծունկ չոքել այդ կենդանիների առաջ եւ այսպիսով հէնց սկզբից ինքն իր ձեռքով դրեց իր ճակատին ստրկութեան կնիքը: Եւ այս ողորմելին դեռ գազանների իշխանութիւնից չազատված, դեռ բնութեան լծի տակ ստրուկ, դարձաւ գերի նաեւ հեռաւոր ծովերից եկած մարդու ձեռքին: Սա է աֆրիկացու սեւ ճակատագիրը:

Այժմ Դահօմէն իր առաջին տէրերին ուղարկել է ցուցահանդէս: Խրճիթներից մէկում շարված են դահօմէցու ֆետիշները—հաչող, ոռնացող, ցատկոտող, ծամածռվող, ճչացող աֆրիկա-

դէմ. քանի քանի անգամ նա մարդասիրութեան, արդարութեան գեղեցիկ դասեր է տուել այն օտարերկրացիներին, որոնց համար մեծ զուարճութիւն էր հալածել ուրիշներին, ոտի տակ տալ նրանց ամենանուիրական հասկացողութիւններն անգամ։

Այժմ այդ ձայնը գերեզմանի խորքում խեղդված պիտի մնայ։

Ահա ինչ կորցրինք... Լ.

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔՆԵՐ

Ֆէմինիզմ

IV

Մենք առիթ ենք ունեցել արդէն յիշելու տիկին Բերբերեանի կարդացած զեկուցումը Պարիզում, «կանացի գործերի եւ հիմնարկութիւնների» համաժողովում, Թիւրքահայուհիների (մենք սխալմամբ աւելցրել էինք «եւ առհասարակ հայ կնոջ») սարկական դրութեան մասին։

Այժմ մենք ձեռքի տակ ունենք այդ զեկուցումը՝ տպված «Les droits de la Femme» («Կնոջ իրաւունքները») երկշաբաթաթերթում։

Զեկուցման վերջնական եզրակացութիւնն այն է, թէ Թիւրքահայ կնոջ ազատագրութիւնը հնարաւոր կը դառնայ միայն այն ժամանակ, երբ փոխվեն Թիւրքիայում տիրող հասարակական պայմանները,—մի միտք, որի հետ դժուար է չը համաձայնել։

«Les droits de la Femme»-ը ֆէմինիստական թերթ է։

«Մեր ցանկացածը,—կարդում ենք նրա ծրագրական յօդուածում,—վերածնված կինն է։ Կին, որ յիրաւի կին է, եւ ոչ թէ մի դատարկ տիկնիկ, մի դատարկ խաղալիք։ Կին, որ ճանաչում է իր պարտականութիւնները եւ գիտակից է իր իրաւունքներին։ Զօրեղ եւ մտաւորապէս զարգացած կին, վերածնված ֆիզիկապէս եւ բարոյապէս»։

Այդ թերթի նոյն համարում, որի մէջ զետեղված է տիկ. Բերբերեանի զեկուցումը, տպված է եւ մի խնդրագիր, որ տիկին Իւբէրտին Օկլէր յուլիսի 5-ին ներկայացրել է Պարիզի քաղաքային խորհրդարանին 1,300,000 պարիզուհիների անունից։ Այդ խնդրագրով Պարիզի ֆէմինիստները պահանջում են, որ ֆրանսուհիներին իրաւունք տրվի մասնակցել քաղաքային ընտրութիւններին եւ վարչութեան, ինչպէս նրանք մասնակցում էին 1182 թւից ի վեր մինչեւ մեծ յեղափոխութիւնը։

Ֆրանսուհիների այդ քայլը, որ պէտք է յուսալ, կը պսակվի աջողութեամբ, մի արտայայտութիւն է ֆէմինիստների քաղաքական ձըգտումների։ Բայց, ինչպէս գիտենք, միայն այդ ձգտումներով չէ սահմանափակվում ֆէմինիստների շարժումը,—կնոջ բարոյականութիւնը նոյնքան է հետաքրքրում նրանց, որքան եւ նրա իրաւունքների հարցը։

Ով որ եղել է Արեւմտեան Եւրոպայում, գիտէ, որ ֆէմինիստները հովանաւորում են միայնակ ճանապարհորդող կանանց, մանաւանդ անփորձ աղջիկներին։ Այդ հովանաւորութիւնը արտայայտվում է զանազան ձեւերով։ Վագոններում կախ են տալիս յայտարարութիւններ, որով զգուշացնում են անփորձ աղջիկներին հաւատ չընծայել ամեն մէկին (յաճախ կնոջ), որ կայարանում իր ծառայութիւնը կառաջարկի ուղեցոյց լինել նրանց անծանօթ քաղաքում կամ օթեւան տալ մի քանի գիշեր,—որովհետեւ դրանք յաճախ լինում են անառականոցների գործակալներ։ Այդ յայտարարութիւնների մէջ ցոյց է տրված լինում եւ մի որ եւ է ֆէմինիստական հիմնարկութեան հասցէ, ուր կարող են աներկիւղ դիմել անփորձները։

Բացի այդ, ֆէմինիստները հիմնում են հիւրանոցներ կայարանների մօտ, ուր էժան գնով կամ նոյն իսկ ձրի օթեւան է տրվում կին ճանապարհորդներին, եւ օրապահներ են ուղարկում կայարանները անփորձ կանանց հանդիպելու եւ ծառայութիւններ մատուցանելու համար։

Տողերիս գրողին յայտնի է մի դէպք, երբ 18 տարեկան մի գերմանուհի ճանապարհորդել է Ֆինլանդիայից մինչեւ Շվէյցարիա, եւ ամեն գլխաւոր կայարաններում նրան հանդիպել են ֆէմինիստ հերթապահներ։

«Рус. Вѣд.»-ի Բերլինի յայտնի թղթակից I. իր վերջին թղթակցութեան մէջ խօսում է այդ երեւոյթի մասին, կաթօլիկ գերմանուհիներին վերագրելով կանանց համար յատկացրած էժանագին հիւրանոցներ հիմնելու նախաձեռնութիւնը։

Նոյն թղթակցի ասելով, նորերս Կէօլնում կազմակերպվել է յատուկ «միսիօնէրութիւն վօկզալներում», որի նախաձեռնութիւնը պատկանում է տեղական կաթօլիկ կանանց, որոնք սակայն միսիօնէրութիւն խօսքով հասկանում են ոչ թէ դրդումն հաւատափոխութեան, այլ ներգործական օգնութիւն չքաւորներին եւ անփորձներին։ Մօտ 50 ինտէլիգէնտ կանայք,—դատաւորների, բժիշկների, փաստաբանների եւ այլն ամուսիններ,—Mariannschen Schutzverein-ի անդամներից, որի նպատակն է մաքառել «սպիտակամորթների գերութեան» դէմ, պայմանաւորվել են հերթով օրապահութիւն անել Կէօլնի վօկզալում եւ աջակցութիւն ցոյց տալ անուղեկից ճանապարհորդող բոլոր կանանց, առանց խտրութեան կրօնի, դասակարգի եւ նիւթական դրութեան։

Այդ հերթապահ «միսիօնէրուհիները»,—պատկառելի կանայք, «վօկզալային միսիօնէրութեան» իբրեւ նշան ծառայող սպիտակադեղնագոյն հանգոյցները կրծքներին,—մօտենում են միայնակ ճանապարհորդող կանանց եւ առաջարկում իրանց ձրի ծառայութիւնը՝ ցոյց տալ քաղաքը, տանել կանանց էժանագին ճաշարանը (եւ կանանց հիւրանոցը, եթէ մնալու են գիշերը կամ բոլորովին) եւ այնուհետեւ ճանապարհ դցել իրանց ուղեւորման տեղը։

«Կարճ ժամանակվայ ընթացքում, ասում է թղթակիցը, արդէն տասնեակ դէպքեր են եղել, երբ այդ ընկերութեան անդամներին աջողել է ուղղակի կորզել զոհերին միջազգային անառակութեան մարդորս գործակալների ձեռքից։ Գնացքներում ծառայողները եւ վօկզալների գլխաւորները հրահանգներ են ստացել ամեն կերպ աջակցել Կէօլնի միսիօնէրուհիներին, որոնց օրինակով նոյնպիսի օգնութիւն է կազմակերպվում եւ ուրիշ մեծ քաղաքներում»։

Թղթակիցը վերջացնում է յօդուածը ցանկութիւն յայտնելով, որ նոյնպիսի ընկերութիւն կազմակերպվի Մօսկվայում։

Զենք կարծում, որ նոյն բանը անկարելի լինի եւ Թիֆլիսում, թէեւ այստեղ կարիքը առ այժմ համեմատաբար քիչ է, որովհետեւ մեզնում կանայք քիչ են ճանապարհորդում անուղեկից։

Եթէ ֆէմինիստները սահմանափակէին իրանց գործունէութիւնը կանանց հարցով, այդ բառի նեղ նշանակութեամբ, դարձեալ յարգելի գործ կը լինէր նրանց արածը, բայց նրանք աւելի լայն են նայում իրանց գործունէութեան վրա։ Կինը, նրանց համոզմունքով, կոչված է աւելի մեծ չափով արդարութիւն մտցնելու ընդհանրապէս հասարակական կեանքի մէջ։ Այդ է պատճառը, որ ֆէմինիստները ձայն են բարձրացնում յօգուտ բոլոր ճնշվածների։

«Міръ Божій» ամսագրի յուլիսեան տետրում հետաքրքիր տեղեկութիւններ ենք կարդում յունիսի 2-ին Լօնդօնում կայացած կանացի միտինգի մասին։ Միտինգի նախաձեռնողն էր հարաւ-աֆրիկական հաշտարար մասնաժողովը։

«Queen's Hall»-ի 4,000 մարդ պարունակող դահլիճը ծայրէ ի ծայր լիքն էր հասարակութեամբ, մեծ մասամբ կանանցով։ Ներկայ էին բոլոր դասակարգերի կանայք,—հասարակ բանուորուհիներ եւ High life-ի (բարձր շրջանի) ներկայացուցիչները կողք կողքի նստած։ Բոլոր ճառախօսները կանայք էին։

Միտինգին նախագահող միստրիս Կուրտնէյ հրաւէր կարդաց կանանց՝ բողոք բարձրացնել «անարդար պատերազմի անարդար վերջաւորման դէմ»։

«Մեզ ասում են, բացականչեց ճառախօսը, թէ Անգլիան շուտով վերջնական յաղթանակ կը տանի հարաւային Աֆրիկայում։ Թէ այդ յաղթանակի անհրաժեշտ հետեւանքը կը լինի երկու հանրապետութիւնների վերջնական անհետացումը։ Թէ այն դրօշակը, որի համար նրանք այնքան քաջ կռւում էին, պատառոտված է եւ գցված գետին։ Թէ այլ եւս գոյութիւն չը պէտք է ունենայ այնտեղ ազատութիւն եւ անկախութիւն։ Եւ ահա այդ բանի դէմ պէտք է բողոքենք մենք։ Շատ կարելի է, որ մեր բողոքները չը լսեն, որ մենք անկարող լինենք եղեռնագործութեան առաջն առնել, բայց այդ իրաւունք չէ տալիս մեզ լռել, եւ անտարբեր նայել այն բանին, որ մեր աչքի առաջ ոտնակոխ են անում մարդկային իրաւունքները եւ արդարութիւնը։ Մենք չենք կարող յուռ տանել այն բանը, որ անկեղծօրէն խայտառակութիւն ենք համարում մեր հայրենիքի համար»...

Վերջացնելով, միստրիս Կուրտնէյ յայտնեց, որ մեծ թւով համակրական նամակներ ու հեռագիրներ են ստացված զանազան երկիրներից եւ զանազան կանացի ընկերութիւններից։

Հետեւեալ ճառախօսը, միստրիս Տօմկինսօն շեշտեց իր ճառի մէջ այն փաստը, որ Անգլիայում այժմ խախտվում է խօսքի ազատութիւնը, եւ աւելացրեց, որ Մեծ Բրիտանիայի ամբողջ ազգաբնակութիւնից ներկայումս միայն կանայք են վայելում ազատ իրաւունք յայտնելու իրանց կարծիքները կառավարութեան քաղաքականութեան մասին, միայն նրանք կարող են երկիւղ չը կրել, թէ իրանց կը ստիպեն լռել միրաւորանքների ու սպառնալիքների միջոցով եւ փակել կը տան միտինգը։

Վերջացնելով, ճառախօսը առաջարկեց քուէարկել խօսքի ազատութեան խախտման դէմ բողոք արտայայտող որոշումն, որ, միւս բոլոր որոշումների նման, ընդունվեց միաձայն։

«Մենք շատ թանգ գին ենք վճարել անցեալում այդ իրաւունքի համար,—ասաց այդ որոշումը պաշտպանող ճառախօսներից մէկը,—եւ չենք կարող թոյլ տալ, որ խլեն այդ մեզնից։ Առաջին քայլից յետոյ անպատճառ կը հետեւեն ուրիշ քայլեր։ Եթէ մենք թոյլ տանք զրկել մեզ խօսքի ազատութիւնից, այնուհետեւ մեզնից կը խլեն աստիճանաբար եւ բոլոր միւս իրաւունքները»։

Մի ուրիշ ճառախօս մատնացոյց արեց կարեւոր հասարակական նշանակութիւնը այդ միտինգի, որ միացրել էր հասարակութեան բոլոր դասակարգերը։ «Մի ընդհանուր գաղափար

կան աստուածները, մի հրէշաւոր վոհմակ, որոնք իրանց երկրպագողների պատիժն են եղել ամբողջ դարեր։ Դահօմէյցու ողբալի գեղարուեստը՝ սարսափից դողդոջուն ձեռներով՝ քարից, երկաթից, փայտից, ցեխից չինել է ամենից չար, ամենից արիւնռուշտ գազանների արձանները, այլանդակ ու հրէշաւոր, որոնք հազիւ հազ յիշեցնում են այս ու այն գազանին. միայն ամեն մէկը իր բերանում մի ուրիշ կենդանի ունի, որին լափում է վայրենի ագահութեամբ։ Իրար պատռող աստուածներ են սրանք, իսկական պատկեր այն ժողովրդի, որի մարմինն, ասես, միայն մի ստամոքս է ներկայացնում, եւ որ իր ընկերին, թոյլին, խեղճին իր աստուածների անգթութեամբ յօշոտել, լափել գիտէ։

Այն օրվանից, երբ Աֆրիկան իր բոյսը արգանդից վիժեց առաջին սեւամորթին, այն խաւար ժամանակից մինչեւ այսօր, այդ թշուառը դողում է իր ֆետիշների եւ իր ստամոքսի առաջ. մէկին բաւականութիւն տալու համար՝ նա ծունկ է չոքում միւսի առաջ։ Ահա թէ ինչու նրա արուեստի բոլոր արտադրութիւնները վերաբերում են կամ մէկին կամ միւսին։ Ֆետիշներից յետոյ նրա ամբողջ ուշադրութիւնը գրաւել են նրա զէնքերը, կերակուր հայթայթելու եւ կեանքը պաշտպանելու միակ միջոցները։ Խրճիթի պատերն ամբողջապէս ծածկված են դահօմէյցու զէնքերով, ամենքն էլ նախնական, բայց սարսափելի տէգեր, կացիններ նման դանակներ, նետեր ձկան ոսկորով, աղեղներ, երկաթեայ նիզակներ, մահակներ, կաշուից չինած վահաններ, ամենն էլ անզարդ, անարուեստ։ Աֆրիկայում գազանները սարսափելի են, ուստի ողորմելի մարդն ամեն հնար գործ է դրել աւելի սարսափելի երեւալու քան գազանը, երբ իր երկրպագութիւնն ու զոհերը չեն մեղմացրել այդ արիւնռուշտ աստուածների սրտերը, եւ ահա նա հնարել է հրէշաւոր գլխարկներ, եղջիւրներ իր ճակատի վրա, սոսկալի դիմակներ։ Այդքանը չէ բաւականացրել նրան, եւ նա չինել է ահագին թմբուկներ. փայտեայ մի հաստ կոճղ փորված է ով գիտէ որքան ժամանակ, սրա վրա պատել են կենդանիների, գուցէ մարդու կաշի եւ ահա որոտաձայն թմբուկը պատրաստ է, խփում են ահագին մահակով, որպէս գի նա այնպէս որոտայ, որպէս առիւծը։ Կան նաեւ այլանդակ փողեր, որոնցով խեղճ նեգրը ոռնացել է անապատում իր որսերի եւ կռիւների ժամանակ կամ գրաւելու կամ վախեցնելու համար։ Մի խօսքով բոլորն, ինչ ցոյց է դրված այստեղ, միայն սարսափ եւ զզուանք են ազդում.—մահվան երկիւղից մահ տարածող մարդու դարաւոր ջանքերի արդիւնքն է նա։

Երեւի իրանց վայրենի ծամածռութիւնների, այլանդակ պարերի համար, որոնք ունեցել են նաեւ երաժշտութեան նման մի բան, զէնքերի կողքին դրված են մի տեսակ երաժշտական գործիքներ։ Փայտեայ փոքրիկ չերտեր, թելով իրար միացրած, դրված են երկու ուրիշ երկար ձողերի վրա եւ երբ դիպչում ես, բարձր ու ցածր են անում եւ զանազան ձայներ հանում. կան նուագարաններ՝ ընդամենը երկու լարից, բիրտ ու նախնական, որոնց հանած ձայները նոյնքան անճոռնի են, երեւի, որքան գազաններինը։

Այստեղ են նաեւ Դահօմէյի արքաների գահերը, որոնց չորս ոտները հաստատված են չորս մարդկային գանգերի վրա. սոսկալի իշխանութիւն, որ այնպէս նման է կոկորդիլոսի եւ առիւծի իշխանութեանը։ Թշնամիների եւ նոյն իսկ իրանց հպատակների գանգերի վրա բազմող այս արքաները հրէշաւոր խրախճանքներ են ունեցել. այս է վկայում նրանց զոհարանը, որ մի առանձին շէնք է եւ կոչվում է «Տա-տօ» այսինքն «զոհաբերութեան աշտարակ»։ Այս շէնքը, որ ընդօրինակութիւն է Դահօմէյի մայրաքաղաք Աբօմէյի «զոհի աշտարակի», մի առանձին մռայլ տպաւորութիւն է գործում. կտուրը սուր բարձրանում է եւ չորս կողմից քանդակների փոխարէն՝ մարդկային գլուխներ են շարված տէգերի վրա, որոնք ներկայացնում են այն ստրուկների գլուխները, որոնք Բեհանզինի Թագաւորի հրամանով եւ իր ներկայութեամբ հարիւրներով գլխատվեցին։ Զոհի աշտարակը ներսում մի սեղան ունի, որ շրջապատված է ֆետիշներով, ահագին լայնաբերան դանակներով. չորս անկիւնում անկված են չորս հաստ երկճիւղ, հաստ սիւներ, սրանց բացուածքումն է դրվել դատապարտված գլուխը՝ կտրելու համար։ Որքան մարդկային էակների անմեղ արիւն է հոսել այս ձեւով դարերի ընթացքում Աֆրիկայի մռայլ անյայտութեան մէջ։

Դահօմէյի ցուցահանդէսի ամբողջ պատկերը մահատեսիլ է եւ սոսկալի։ Շատ է խօսվում եւ շատ է գրվում այն մասին, թէ Եւրոպան քաղաքակրթութեան դիմակի տակ ամենասուր շահերով առաջնորդված՝ աշխատում է իր տիրապետութիւնը հաստատել Աֆրիկայում եւ ուրիշ կորած երկիրներում, թէ ճապարհորդները եւ գաղթականութիւն հիմնողները գործում են երբեմն սոսկալի եւ ոչնչով չարդարացող խժդժութիւններ վայրենիների մէջ։ Այս մեղադրանքները մեծ մասամբ ճիշդ են, տարաբաղդաբար, ինչպէս անհատների, նոյնպէս եւ ամբողջ ազգերի գործունէութեան չարժարիթների մէջ համարեա միշտ առաջին տեղը բռնում է սեփական շահը. յաճախ նաեւ այդ շահի պահանջներին գոհացումն տալու աւելորդ եռանդը, ինչպէս անհատին, նոյնպէս եւ ամբողջ ժողովուրդին մոռացնել է տալիս իր մարդկային արժանիքը, բանականութիւնը մըթագնում է, եւ քաղաքակրթութեան անունով գործողը իջնում է աւելի վար, քան այն վայրենին, որին նա իբր լոյս է բերել, փրկութիւն է բերել։ Այո, այս բոլորը շատ եւ շատ տխուր է, բայց անհնարին է ցաւել Դահօմէյի անկախութեան ջնջվելու համար, եթէ անգամ այդ երկրի պէս հազարներն իրանց անկախութիւնը կորցնեն, գրկվեն գանգերի վրա բազմող այս արիւնարբու Թագաւորներից եւ ընկնեն մի այնպիսի երկրի իշխանութեան տակ, որպիսին Ֆրանսիան է։

Ֆրանսիայում այս րօպէին թերթեր կան, որոնք գաղթականութիւններ հիմնող իրանց բոլոր զինուորականներին անուանում են մարդասպաններ, գողեր, աւազակներ, վայրենիներ, պոռնիկներ, որովհետեւ—ասում են այդ թերթերը—այդ զինուորականները վայրենիների մէջ այնպիսի գործողութիւններ են կատարել, որոնք պատիւ չեն բերում քաղաքակիրթ մարդուն։ Բայց նոյն թերթերը, թէեւ այդպէս են խօսում, սակայն չեն հասնի այնպիսի անհեթեթութեան, որ ասեն, թէ թողէք վայրենիներին, որ յօշոտեն իրար, թողէք որ նրանց թագաւորները զուարճութեան համար մի օրում 500 մարդ գլխատեն իրանց ներկայութեամբ։ Ոչ, նրանք պահանջում են աւելի մեղմութիւն, աւելի մարդասիրութիւն դէպի առանց այն էլ շատ սանձված այդ խեղճ սեւամորթները։

Ինչ ուզում է լինի, քաղաքակրթութիւնն իր բոլոր թերութիւններով հանդերձ հազար անգամ գերադասելի է այս աստիճան անասնական, այս աստիճան բարբարոս, արիւնոտ գոյութիւնից. որի պատկերն է ներկայացնում Դահօմէն։

Ահա 8 օր է, որ Պարիզում անսովոր շոգեր են լինում. մի քանի օր իրար վրա արեւահար եղած մարդկանց թիւը հասնում էր օրական 10—15-ի. մեծ մասամբ մեռնում էին իսկոյն։ Ցուցահանդէսի յաճախորդների թիւը զգալի նուազում է, անհնարին է տնից դուրս գալ։ Մուտքի տոմսակը վերջերս վաճառվում էր փոխանակ 55-ի 30 սանտիմով, դարձեալ գնող չը կայ։ Մի բարեկամական խորհուրդ.—մեր հայրենակիցները խելացի կը վարվեն, եթէ միայն սեպտեմբերի սկզբին այստեղ համնեն, այլապէս անկարող կը լինեն օգտակար կերպով գործ դնել իրանց ժամանակը։ Շոգը խեղդող է։

Ա. Ահարոնեան

է միացնում, ասաց նա, բոլոր այստեղ եղողներիս եւ այդ գաղափարը՝ արդարութեան եւ ազատութեան գաղափարն է»։

Բուս ամսագիրը հաղորդում է նոյն համարում, որ Ստոկհոլմի համալսարանում, ուր մի ժամանակ մաթեմատիկայի պրոֆեսոր էր Սոֆիա Կովալեվսկայա, այժմ նորից մի կին է նշանակված մաթեմատիկայի պրոֆեսոր—Աննա Բեգել։

Տ. Ցովհաննիսեան

ՆԱՄԱԿ ԻԳԴԻՐԻՑ

—

Ցունիսի 28-ին

Արդէն յայտնի է «Մշակի» ընթերցողներին, որ ցորենի եւ ալիւրի գները մեզանում շատ բարձր են—մինչեւ 60 րուբլի խալվարը (30 պուդ)։ Ցունիսի 1-ից գներն սկսեցին իջնել, որովհետեւ մեզանում սկսվեց գարու եւ ցորենի հունձը։ Այդ օրվանից ալիւրը օր օրի վրա 60 րուբլուց իջաւ 40 րուբլու, ցորենը—35 ր., գարին—25 ր.։ Բայց հացի աւելի եւս էժանանալուն արգելք եղաւ նրա արտահանութիւնը դէպի Թիւրքիայի Բայազէտի գաւառը, ուր, ինչպէս ասում են, սով է տիրում։ Այդ պատճառով յունիսի 10-ից գներն սկսեցին բարձրանալ, որովհետեւ գալիս են Բայազէտից խմբերով քիւրդ առեւտրականներ (հայերին արգելված է) եւ տանում են Իգդիրից ու շրջականերից ցորեն եւ ալիւր։ Այդ արտահանութեան պատճառով ալիւրի գինը կրկին բարձրացաւ եւ այժմ ծախվում է խալվարը 50—52 րուբլով։ Ինչպէս պատմում են, Բայազէտի շրջակայ քրդաբնակ գիւղերի բնակիչները մօտ երկու ամիս կերակրվել են միայն պանրով, մածնով, կաթով եւ հացի երես չեն տեսել։ Ամեն ինչ այնտեղ թանգ է, բայց մասցու տաւարից, որը ծախվում է այնտեղ —քրդի թէ հայի մօտ—սովորական գնից շատ պակաս։

Պատմում են, որ Բայազէտում մի առեւտրական, որն զբաղված է հաց վաճառելով, օրական միջին թւով 60—80 օսմանեան լիրա միայն քրեհ է տալիս ալիւր տեղափոխողներին։ Չընայած որ մեզ մօտ էժան գնով են առնում ալիւրը, Բայազէտում վաճառում են շատ բարձր գնով. հօխան, որը հաւասար է ռուսաց 3 ֆունտին, ծախվում է 25—30 կոպէկով եւ միջին թւով մեր խալվարը (30 պուդ), որ մեզանում արժէր 60 րուբլի, Բայազէտում ծախում են 100—120 րուբլով։ Այսու ամենայնիւ, Բայազէտում հացի պահանջը մեծ է։

Այս օրերս մեզ մօտ եկաւ Բայազէտի հաբիւրապետն իր զինուորներով։ Ասում են, որ միայն հացի պատճառով է եկել։ Ինչպէս յայտնի է, մօտ ժամանակներս փակվելու է սահմանը եւ այլ եւս թոյլ չէ տրվելու ալիւր տեղափոխել Բայազէտ։ Մինչեւ այժմ սահմանը բաց է ալիւր տեղափոխելու համար, որը մեծ օգնութիւն էր Ռուսաստանի կողմից։ Իսկ երբ փակվի սահմանը, կարելի է ասել, որ հացի գները կիջնեն մեզանում։ Մեր շրջակայքում հունձը ամեն տեղ սկսվել է. շատերը հնձել, դիզել են եւ ոմանք կալսում էլ են։

Խլ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

«Մշակի» խմբագրութիւնը հեռագրեց Մոսկվա՝ դնելու իր կողմից մի պսակ հանգուցեալ Ջանշեանի դագաղի վրա, իբրեւ ազնիւ հրապարակախօսի եւ գրկեալների պաշտպանի։

—

Կովկասեան գիւղատնտեսական ընկերութեան խորհուրդը իր վերջին նիստում, որ տեղի ունեցաւ յուլիսի 18-ին, որոշեց հրատարակել ընկերութեան յիսնամեայ գործունէութեան պատմութիւնը, որի մէջ ամփոփ կերպով պէտք է արձանագրված լինեն ընկերութեան մէջ յարուցված եւ մշակված խնդիրները եւ այն գործնական արդիւնքները, որոնց հասել է ընկերութիւնը իր գործունէութեամբ։

—

Երկրագործութեան եւ պետական կալուածների մինիստրութիւնը մտադիր է այնպէս կազմակերպել գիւղատնտեսական միջնակարգ դպրոցները, որ նրանց ուսման նախագիծը համապատասխան լինի րէալական դպրոցների նախագծին եւ այդպիսով հնարաւորութիւն տայ այդ դպրոցներում աւարտողներին, ուսման ընթացքը շարունակելու համար, մտնել բարձրագոյն մասնագիտական դպրոցներ։

—

Ֆինանսների մինիստրութիւնը բացատրեց, թէ այն գիւղացիներն եւ քաղաքացի հարկատուները, որոնք աւարտում են ուսման ընթացքը անաստիճանական (sic) [illegible] անաստիճանական խնամատուներում՝ անաստիճանական ուսումնարանների կամ անաստիճանական ուսումնարանների ...

անաստաբոյժի կամ անասնաբուժական գիտութիւնների մագիստրոսի աստիճանով, ազատ են հարկատուութիւնից եւ նրանց անունները պէտք է հանվեն հարկատու դասակարգերի ցուցակներից։

—

Թիֆլիսի դատաստանական պալատը երէկ, յուլիսի 19-ին, իր նիստում որոշեց ազատել Բագուի յայտնի նաւթային առեւտրական Կ օ լ մ ա ն օ վ ի ն բանտարկութիւնից։ Կոլմանովի պարտատէրերը վաղուց խնդրել էին ազատել նրան բանտարկութիւնից, բայց նահանգական դատարանը չէր համաձայնում, տեսնելով Կոլմանովի կատարած գործողութիւնների մէջ չարամտութեան նշաններ։ Դատաստանական պալատը, մանրամասն քննութեան ենթարկելով բոլոր հանգամանքները, կարելի համարեց ազատել Կոլմանովին բանտարկութիւնից։

—

ԹԷԼԱՒԻՑ մեզ գրում են. «Երէկ, յուլիսի 13-ին, Թէլաւում դերասաններ Օհանեան, Ցաբութիւնեան, տ. Մելիքեան, ժամանակութեամբ պ.պ. սիրողների, ներկայացրին «Արշակ II» դրաման՝ հինգ արարուածով եւ «Փաստաբանի մօտ» կատակերգութիւնը։ Ներկայացումն անցաւ աջող։ Դահլիճը ծայր է ի ծայր լի էր հայերէն ներկայացման կարօտ հանդիսականներով, որոնք շատ գոհ մնալով խնդրում էին երկրորդ անգամ եւս ներկայացնել։ Զուտ արդիւնք մնաց 100 րուբլի։ Ինչպէս լսում ենք դերասանները մտադիր են ամառվայ ընթացքում շրջելով թէ քաղաքներում եւ թէ գիւղերում ներկայացումներ տալ»։

—

Զիբրայէլի գաւառի ԱՌԱՔԵԼ գիւղից գրում են մեզ. «Ամսիս 4-ին հաղորդել էի, որ մի խումբ պարսկաստանցի աւազակներ, անցնելով Արաքսը, մարդիկ են կողոպտել։ Այսօր ութերորդ օրն է եւ ահա մի եւ նոյն դէպքը երկրորդ անգամն է կրկնվում։ Նրանց ունեցած աջողութիւնը եւ լուրջ հալածանքից ու կորուստից ազատ մնալը խրախուսել է նրանց եւ ահա նրանք նոր եւ նոր կողոպուտներ են կատարում»։

—

ՄԵԾ-ՂԱՐԱՔԻԼԻՍԱՅԻՑ մեզ գրում են. «Յուլիսի 15-ին, երեկոյեան, օրիորդաց դպրոցի դահլիճում Կարա-Մուրզայի խմբի քառասուն սիրողներից կազմած երկսեռ խառը խումբը տուեց մի համերգ, որ ընդհանրապէս լաւ անցաւ։ Մի քանի երգեր երգվեցին շատ լաւ եւ հանդիսականների ցանկութեամբ կրկնվեցին, ինչպէս՝ «Բամբ որոտան», «Իմ սիրելի զաւակունքս», «Մարտ տակը մանուշակ», «Համեստ աղջիկ»։ Լաւ էր եւ օր. Թ. Կուկուջանեանի դաշնամուրի վրա երկու անգամ նուագելը։ Տոմսակները վաճառված էին կիսով չափ. տեղացիների բացակայութիւնը աչքի էր ընկնում։ Համերգից յետոյ եղան պարեր»։

—

Ղուբայի գաւառի ԿՈՒՍԱՐԻ աւանից գրում են մեզ. «Շաբաթներով անձրեւ տեղալուց յետոյ վերջապէս բացվեցին եղանակները, եւ ահա ամսիս 8-ին գիմնազիայի դիրեկտորի առաջնորդութեամբ՝ կայացաւ աշակերտների առաջին զբօսանքը դէպի Դեբուրի կալուածքը, որ 14 վերստի վրա է գտնվում։ Առաւօտեան վաղ նրանք ճանապարհվեցին երաժշտական խմբի ուղեկցութեամբ, որ կազմված է աշակերտներից։ Ուրախալի է տեսնել այս մատաղ սերնդին ճանապարհին բխած տեղերում խաղալիս այս ծաղկազարդ անտառներում։ Շնորհիւ պ. դիրեկտորի խելացի նախակազմած ծրագրին՝ զբօսանքը անցաւ շատ աջող։ Կալուածքում, որտեղ գիշերեցին աշակերտները, առաւօտեան պ. Աւալիանին համառօտ բացատրութիւններ տուեց գինեգործութեան մասին. Նոյն օրը երեկոյեան, ժամի 7-ին, ամենքը վերադարձան Կուսարի։ Պատրաստվում է երկրորդ զբօսանք մի քանի օրով դէպի «Гильскія поля» անուանեալ տեղը։ Այս տարի աշակերտների թիւը անհամեմատ շատ է անցեալ տարվանից. օդը բաւական լաւ ազդեցութիւն է անում նրանց առողջութեան վրա։ Աշակերտների մեծամասնութիւնը կազմված է հայերից։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Տեղեկութիւնները անգլիացիների նոր անաջողութիւնների մասին հարաւ-աֆրիկական պատերազմում, ինչպէս հաղորդում է «Berliner Tageblatt» լրագրի թղթակիցը, խոր տպաւորութիւն գործեցին Լոնդոնում։ Մի քանի լրագիրներ հեգնաբար մատնանիշ են անում այն խողութեան վրա, որ 50,000 անգլիացի զինուորներ չեն կարողանում յաղթել մի գօրաբաժնի, որ անգլիական զօրքի $^1/_{20}$ երորդական մասն է կազմում։ «Times» եւ միւս իմպերիալիստական թերթերը կարծում են, թէ այն դժուարութիւնը, որով առաջ է գնում Տրանսվաալի խաղաղացումը, անգլիացիներին աւելի եւս մեծ իրաւունք է տալիս իրագործելու Չեմբերլէնի բոլոր առաջարկները կապի գաղթականութեան պաստամբների վերաբերմամբ։ «Kölniche Zeitung» զարմանում է այն անսովոր քաջութեան եւ ճարպկութեան վրա, որով Դէվէտ երբեմն յարձակվում է անգլիական ահագին ույժերի վրա եւ երբեմն պաշտպանվում է նրանց դէմ։ Նրա այժմեան գործողութիւնները, լրագրի կարծիքով, կարող են ամենալաւ ապացոյց լինել, որ բօէրների հանրապետութիւնները եթէ ոչ անկարելի, գոնէ շատ եւ շատ դժուար է վերջնականապէս նուաճել եւ որ նրանք, յարմար դէպքում, նորից զէնք կը բարձրացնեն անգլիացիների դէմ։ Մինչեւ անգամ «Daily News»-ը հեգնօրէն է խօսում անգլիացիների անաջողութիւնների մասին. «Դէվէտի պարտութիւնը, ասում է լրագիրը, սուտ դուրս եկաւ։ Եւ այս քանիերորդ անգամն է, որ Դէվէտին ջարդում եւ նրա զօրքը ցրվում են, բայց միշտ նա հետեւեալ օրը շարունակում է պատերազմը եւ նոյն իսկ աւելի մեծ աջողութեամբ։ Ցիրաւի, արդէն ուղիղ նշան է դարձել, որ եթէ «Դէվէտ բոլորովին ջարդված է», այդ նշանակում է, թէ հետեւեալ օրը նա գերի պիտի վերցնէ մի անգլիական զօրախումբ։ Վերջին պարտութիւնը բացառութիւն չէր այդ կանոնից. մի օրից յետոյ տեղի ունեցաւ այդ «պարտութեան» անխուսափելի շարունակութիւնը։ «Ջարդված» Դէվէտը կտրեց լորդ Րօբերտսի հաղորդակցութեան ճանապարհները եւ գերի վերցրեց 100 անգլիացիների ու գրաւեց մի ամբողջ գնացք ուտելեղէնով եւ ռազմամթերքով»։

—«Daily Express»-ին հեռագրում են Մախադօդորպից յուլիսի 10-ին, թէ այնտեղ ուղարկված են 250 անգլիացի գերիներ։ Լուրերին նայելով՝ վերջին երեք օրվայ մէջ տեղի ունեցաւ մի կատաղի կռիւ. Դէրդէդօրպի մօտ պատահած վերջին կռիւներում անգլիացիներից ընկան մօտ 400 հոգի։

—Հարաւ-աֆրիկական պատերազմը շարունակելու համար անգլիական կառավարութիւնը պահանջեց պարլամենտից $11^1/_2$ միլիօն ֆ. ստերլինգ։ Նախկին կրեդիտի հետ միասին, որ պարլամենտը բացել է կառավարութեան, աֆրիկական պատերազմի ծախքերի քանակութիւնը հասնում է $34^1/_2$ միլիօն ֆ. ստերլինգի։

—Ունգարիայում, ըստ երեւոյթին, վատ են վերաբերվում սերբիական Ալէքսանդր թագաւորի նշանադրութեանը այրի Դրագա Մաշինի հետ։ Այնտեղ հաւատացնում են, թէ իբր ամբողջ Սերբիայում դժգոհութիւն է տիրում։ Ամենքն սպասում են Միլանի միջամտութեանը, որին մօտ շրջաններից ամենաանվայել լուրեր են տարածվում հարսնացուի մասին։ «Neue Freie Presse» հաղորդում է, թէ թագաւորի հարսնացուն շատ ջահիլատես է, գեղեցիկ, սեւ աչք ու ունքով, միջահասակ, խելացի եւ կրթված։ Նրա առաջին ամուսինը ինժեներ էր եւ մեռաւ վեց տարվայ ամուսնական կեանքից յետոյ։ Պատմում են, թէ նա գնացել է արքայական պալատն եւ լալով խնդրել է Ալէքսանդր թագաւորին յետ կենալ իր մտադրութիւնից, բայց թագաւորը հպարտութեամբ պատասխանել է, թէ նա ջենտլմէն է եւ գիտէ կատարել իր պարտքը։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

18 յուլիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Գրօդեկօվ հեռագրում է Խաբարօվսկից. «Խարբինից երեք բեռնանաւերով Լախասուսու եկած չոգենաւը հաղորդեց, թէ տանում է 1500 մարդկանց, որոնց մէջ են եւ 75 հիւանդներ Խարբինի հիւանդանոցից։ Հիւանդներից 40-ը վիրաւորվածներ են»։

Յուլիսի 14-ին սկսված է ճանապարհի շինութիւնը Մուրէն կայարանից։

Յուլիսի 13-ին, առաւօտեան, գեներալ Օրլօվ անցաւ սահմանը Աբագայտույի մօտ։ Նրա զօրաբաժնի պաշտպանութեամբ վերսկսվում են աշխատանքները ճանապարհի առաջին մասում։ Յուլիսի 15-ին չինացիները ռմբակոծում էին Բլագօվեշչենսկ թնդանօթային եւ հրացանների կրակով։ Ռմբակոծումը դադարեց ցերեկվայ ժամի 12-ին եւ մինչեւ երեկոյեան ժամի 7-ը երբեմնապէս լսվում էին հրացանաձգութեան ձայներ։ Մեր թնդանօթները պատասխանում էին։ Մենք կորուստներ չունեցանք։ Օգնական զօրքերը արագութեամբ մօտենում են Բլագօվեշչենսկին։ Յուլիսի 15-ին զօրաբաժիններից մէկը գտնվում էր 100 վերստ հեռու Բլագօվեշչենսկից։ Յուլիսի 14-ին չինական զօրաբաժինը, որ գտնվում է ոչ հեռու Եկատերինօ-Նիկօլսկայայից, յանկարծ ենթարկվեց ամուրեան դիվիզիօնի կօզակների եւ գնդապետ Սերվիեանօվի ռօտաների յարձակմանը, որոնք յետ էին մղել չոգենաւի մնասվելու պատճառով։ Վերցրած են չորս թնդանօթ եւ հրազէնքեր։ Մենք կորուստ չունենք։ Զօրաբաժինը ճանապարհը շարունակելիս ոչնչացրեց Պօլիկարպի պահակատեղին։

ԼՈՆԴՈՆ։ Այստեղի չինական դեսպանը հեռագիր ստացաւ, թէ Լի-Խունգ-Չանգ, միւս փոխարքաներն եւ նահանգապետները դիմեցին կայսրին մի հանրագրով եւ հարկադրաբար խնդրեցին անյապաղ օտարազգի դեսպաններին ուղարկել Տեանձին կամ թոյլ տալ նրանց անարգել գրագրութիւն ունենալ իրանց կառավարութիւնների հետ։ Կայսրի համաձայնութեան մասին կը հաղորդվի դեսպաններին անմիջապէս, երբ տեղի կունենայ այն։

ԼՈՆԴՈՆ։ Ծովային մինիստրութիւնը ստացաւ փոխ-ծովակալ Բրիւսի միջոցով Մակդոնալդի հեռագիրը, թէ անգլիական դեսպանատունը Պեկինում, յունիսի 7-ից մինչեւ յուլիսի 3-ը, ենթարկվում էր ռմբակոծութեան եւ հրացանաձգութեան չինական զօրքերի կողմից եւ թէ յետոյ տիրեց խաղաղութիւն, բայց եւ այնպէս չինական զօրքերը դիրք են բռնել դեսպանատան շուրջը։ Կանայք եւ երեխաները գտնվում են դեսպանատան մէջ. մինչեւ այժմ սպանված են 12 հոգի. այդքան էլ պառկած են հիւանդանոցում։

ԿՈԲՈՒՐԳ։ Սակսէն-Կօբուրգ-Գօթայի դուքս Ալֆրէդ երէկ վախճանվեց Րօզենաու ամրոցում սրտի կաթուածից։

ՋԷԷՐՈՒՍՏ։ Լուր է պտտում, թէ բօէրները գալիս են Ջէէրուստի վրա։ Բոլոր կառավարչական պաշարեղէնները տեղափոխված են բանակը, որ ամենայն հոգացողութեամբ կարգի է բերվում։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Յուլիսի 14-ին Կուլջայի հիւպատոսը զեկուցանում է, թէ յունիսի 30-ին ցզեան-ցզիւնը ստացաւ մայր կայսրուհու հրամանը կոտորելու բոլոր ռուսներին։ Չինացիները սկսեցին պատրաստութիւններ տեսնել, բայց մեր հարիւրեակների գալուստը խանգարեց նրանց։ Այժմ արտաքուստ հանգստութիւն է տիրում։ Մեր կօզակները նկատել են, որ Կուլջա է եկել չինացիների արտասովոր բազմութիւն, բայց մեր առեւտրականներն եւ սայլախմբերը շարունակում են գնալ Սօյգուն եւ վերադառնալ։ Ատելութիւն կամ զայրոյթ ոչ մի տեղ չէ նկատվում։

Յուլիսի 11-ին գեներալ Սախարօվի զօրաբաժինը մօտեցաւ Բայեանտոու բերդի շրջակայքին, որից սպասվում էր զօրեղ դիմադրութիւն։ Բայեանտոուի հետախուզութիւնը ցոյց տուեց, որ նրա մէջ մօտ 2,000 չինական զինուորներ կան։ Երեկոյեան դիմեցին գեներալ Սախարօվին եւ խնդրեցին, որ նա թոյլ տայ պատգամաւորներ ուղարկել. գեներալը համաձայնվեց, բայց պատգամաւորները չեկան, ուստի եւ նրանց հանդիպելու համար՝ յուլիսի 12-ի առաւօտեան, Սախարօվ առաջ գնաց դէպի բերդը, կօզակների առաջապահ գնդով, որի վրա չինացիները կրակ բացին. այն ժամանակ հրացանաձգութիւն սկսեցին եւ մեր հետեւակներն ու թնդանօթաձիգները՝ ինչպէս ցամաքից, այնպէս էլ գետի կողմից։ Երկու ժամ տեւող հրացանաձգութիւնից յետոյ՝ բանը վերջացաւ նրանով, որ չինացի զինուորներն սկսեցին խառն ի խուռն փախչել բանակից, իսկ բերդը նրանք վաղուց էին դատարկել։ Չինացիների կորուստը մեծ է։ Բերդում գտնված են Կրուպպի 5 վեցդիւյմանոց երկարափող թնդանօթներ, որոնք պատրաստված էին թնդանօթակալների վրա դնելու. գտնված են նաեւ շարժական պլատֆորմներ, ահագին քանակութեամբ ռումբեր եւ գնդակներ, 4 նաւային թնդանօթներ, ռումբեր եւ թնդանօթաձգութեան այլ պարագաներ։

Ծովապետ Ալէքսէեվ հեռագրում է, թէ չինացիներից վերցրած բատարէյաներում եւ զինարանում մեր ձեռքն ընկան 300 թնդանօթներ, բազմաթիւ ռումբեր, գնդակներ եւ վառօդ։

Կաշգարի հիւպատոսի զեկուցմամբ յուլիսի 7-ից, Կաշգարում նկատելի է ազգաբնակութեան վրդովմունք ընդդէմ չինացիների։

ԼՈՆԴՈՆ։ Համայնքների ժողով։ Բրօդրիկ հաստատում է, թէ ծովապետները յուլիսի 3-ին վճռեցին Տակու—Տեանձինի երկաթուղային գիծը յանձնել ռուսների պահպանութեանը։ Անգլիան հաղորդեց ռուսաց կառավարութեանը, թէ այդ տեսակ ելքը ամենալաւն է ներկայ հանգամանքներում եւ Անգլիան ոչ մի առարկութիւն չունի դրա դէմ, բայց չը պէտք է կասկած մնայ, որ երկաթուղային գիծը, պատերազմական գործողութիւնները վերջանալուց յետոյ, պէտք է անցնի նախկին տէրերի ձեռքը։

ՄՕՆՑԱ. Թագաւորի սպանութեան ժամանակ ամբոխ ունեցած անկարգ ժամին յայտնի են հետեւեալ մանրամասնութիւնները. Վիրաւորուած Թագաւորը արտասանեց. «չարտէք բան է»: Երեք րոպէում կառքը մարմնամարզական ընկերութեան տանից հասաւ արքայական տունը: Թագաւորը վախճանուեց տան ճանապարհին նրան գրկի անկողին մէջ: Հրաւիրված բժիշկները Թագաւորին մնում զգուանա: Մարդասպանը երիտասարդ, բարձրահասակ, ուժեղ, մուգ-շիկագոյն մազերով պարմանի է: Ենթադրում են, որ Վիկտոր-Էմմանուէլ դուրս է եկել Պիրէյից դէպի Անտիվարի: Այն սենեակը, որտեղ գտնվում էր Թագաւորի մարմինը, փոխարկված է մատուռի:

19 յուլիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. Լեհաստանեան Թերթերը [illegible] երեւան եկած չինական զորքերը զինուորական [illegible] ուղարկված էին մի քանի զորադեղներ եւ անհատներ. [illegible] Զինական զնդի մի հարիւրեակ. Այդ զորադեղներից մէկի վրա, որ բաղկացած էր առաջին արեւելեան-սիբիրեան նախանձ գնդից, երկու բատարեայից եւ կօզակների 1-ին վերխն-ուդինեան գնդի կիսահարիւրեակից, [illegible] հրամանատարութեան ներքոյ, յարձակուել զորեղ չինական [illegible] երկաթուղու գծի մօտ գտնված [illegible]:

ՓԱՐԻԶ. Կօմմիսիոնը [illegible] Լուբէին [illegible]:

ՉԻՖՈՒ. Ռուսները առան յուլիսի 13-ին Նեուչուանի ամրոցը:

ՀՌՈՄ. Վիկտոր Էմմանուէլ Թագաւորը եւ Թագուհին [illegible]:

ԼՕՆԴՕՆ. [illegible]

ԲՐԻՒՍՍԷԼ. Հաղորդում են, որ [illegible] Պեկինի [illegible] Ամերիկացիները լոյս 20-ի գիշերը ծանր կորուստներ պատճառեցին չինացիներին, համարձակ կերպով դուրս յարձակվելով:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ժամերը Պետերբուրգի հաշւով)
տարբերութիւնը 58 րոպէ։

	№ 5 գնացքը:	№ 3 գնացքը:
Բագուից դուրս է գալիս	ցեր. 4 ժ. 1 ր.	գիշ. 11 ժ. 29 ր.
Թիֆլիս է հասնում	առ. 8 » 53 »	եր. 5 » 34 »
Թիֆլիսից դուրս է գալիս	» 9 » 32 »	եր. 6 » 34 »
Բաթում է հասնում	եր. 9 » 1 »	առ. 7 » 14 »

	№ 6 գնացքը:	№ 4 գնացքը.
Բաթումից դուրս է գալիս	առ. 7 ժ. 50 ր.	եր. 7 ժ. 59 ր.
Թիֆլիս է հասնում	եր. 7 » 15 »	առ. 8 » 42 »
Թիֆլիսից դուրս է գալիս	» 7 » 18 »	» 10 » 05 »
Բագու է հասնում	ցեր. 12 » 10 «	» 5 » 16 »

արագ գնացք

Թիֆլիսից դուրս է գալիս	ցեր.	11 ժ. 19 ր.
Բաթում է հասնում	երեկ.	9 » 41 »
Բաթումից դուրս է գալիս	գիշ.	11 » 18 »
Թիֆլիս է հասնում	առաւ.	9 » 30 »

Թիֆլիսից դէպի Կարս դուրս է գալիս	երեկ.	9 ժ. —
Ալէքսանդրոպօլ հասնում է	առ.	7 » 46 ր.
Կարս հասնում է	ցեր.	12 » 56 »
Կարսից դուրս է գալիս	ցեր.	3 » 29 »
Ալէքսանդրոպօլից դուրս է գալիս	երեկ.	8 » 35 »
Թիֆլիս հասնում է	առ.	7 » 15 »

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. Նաւասարդեան—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզասեռ. հիւանդ.

Կ. Մ. Չիկօվանի—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային հ.

Ի. Յ. Պրօստակիչ—12—1 ժ. ականջի, քթի, կոկորդի և կրծքի հ.

Չ. Ի. Բաբաեանց—11—12 ժ. կանանց և երեխայոց հիւանդ.

Ա. Պ. Կարապետեանց—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ի. Յ. Պրօստակիչ—6—7 ժ.

Բ. Ա. Նաւասարդեան—7½—8 ժ.

Վճար 50 կ. չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:

Օ. Տ. Առվանիտակի—տանը. ծաղկահատ և բժշկական մարմնամարզ. դիմել 11—1 ժ.:

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժիշկ՝ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

Լոյս տեսաւ

ՀՈՍՀՈՍԻ ՁԵՌԱՏԵՏՐԸ

Պարօնեանի, բ. տպագր. (հեղինակի պատկերով)

ԳԻՆՆ է 1 րուբլի:

Դիմել—Тифлисъ, контора Общества Изданія Армянскихъ книгъ (Лорисмеликовская № 11) կամ Tiflis (Russie) Société de la publication des livres arméniens. Ընկերութեան անդամ լինելու համար վճարում են տարեկան 6 րուբլի և ստանում 8 րուբլու գրքեր: Ընկերութեան գրասենեակում վաճառվում են ընկերութեան գրքերը: Ցանկացողներին ձրի ուղարկվում է գրացուցակ: 1—4

Հ Ր Ա Ւ Է Ր

Հրեշտակապետաց եկեղեցու հին երէցփոխ Դարչօ Միրզաղեանցի մահվան պատճառով լինելու է յիշեալ եկեղեցու նոր երէցփոխի ընտրութիւն այս ամսի 23-ին, առաջիկայ կիրակի օրը, 12 ժամին. ուստի յիշեալ եկեղեցու բարեպաշտ ծխականները հրաւիրվում են որոշեալ ժամին ներկայ լինել յիշեալ եկեղեցում նոր երէցփոխ ընտրելու համար:

Գործակալ ա. մ. եկ. հ. Թիֆլիսի՝

1—2 Զաքարիա քահ. Զարդեղեանց

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Հինգշաբթի, յուլիսի 20-ին, պ.պ. անդամների, կանդիդատների եւ նրանց ընտանիքների համար հայոց դրամատիկական խումբը

կը ներկայացնէ

ՍԽԱԼ ՀԱՃԻԻ

Կօմ. 4 գործ. Թարգ. Ս. Երիցեանի:

Տեղերի գինը 30 կոպէկից մինչեւ 1 րուբլի. Սկիզբն է երեկոյեան 8½ ժամին: Ներկայացումից յետոյ կը լինեն պարեր:

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ „ՄԻՋՆՈՐԴ“

(Посредникъ)

Գ. Ի. ԵՍԿԻՄՕՎԻՉԻ

Պուշկինեան պասաժ, Թամամշեվի քարավանսարայի հանդէպ:

Կատարում է զանազան յանձնարարութիւններ անշարժ կալքեր ծախելու եւ գրաւ դնելու: Պահանջվում է առաջին եւ երկրորդ գրաւականով փող: Մանրամասնութիւնների համար խնդրեմ դիմել գրասենեակը: № 3. 0—39

ԼԷՕ

ՄԷԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

պատմական վէպ, 753 երես.

(Մնացել են սակաւաթիւ օրինակներ)

ԳԻՆԸ 1 ՌՈՒԲԼԻ 30 ԿՈՊԷԿ

Դիմել Թիֆլիս, «Մշակի» խմբագրութեան:

Հ Ա Շ Ի Ւ

Թէ ի գիտութիւն հայ հասարակութեան եւ թէ ի միամտութիւն նուիրատու բարեսէր անձանց՝ հարկ եմ համարում ստորեւ հրապարակապէս ներկայացնել հաշիւ այն դրամական ժողովարարութեան, որ ես, իբրեւ Եալթայի հայ համայնքից ընտրված գործավար, այս չորս տարվայ ընթացքում կատարել եմ Եալթայի հայոց եկեղեցու շինութեան օգտին: Հաշիւս քաղում եմ ցայսօր ինձ մօտ գտնվող այն ժապաւինեալ մատեանից, որ ժողովարարութեան համար յանձնվել է ինձ Բեսսարաբիոյ վիճակային կօնսիստօրիայից 1896 թ. օգոստոսի 29-ին:

ՄՈՒՏՔ—Նուիրատու անձինքներից՝ հանգուցեալ Աղամ Շիլթեանցի յիշատակին 100 ր., Յովհաննէս Զատափեանից 15 ր., Արգ. Արզումանեանից 3 ր., Սմբատ Շահազիզեանից 10 ր., Եղիսաբէթ Սալթիկեանից 1 ր., Ա. Ոսկանեանից 1 ր., Մինաս Խալիբեանից 5 ր., Յակոբ Ալաջալեանից 10 ր., Մարիանէ Ախչիեանցից 5 ր., Յ. Բայեալեանից 1 ր., Թագուհի Մեհրաբեանից 2 ր. Հ. Ֆրանգուլեանից 2 ր., Կատարինէ Միրիմանեանից 5 ր., Յ. Սարգսեանից 5 ր., Աննա Թաշչեանից 3 ր., Պ. Կիւրեղեանից 5 ր., Հռիփսիմէ Գանջումեանից 10 ր., Նիկողայոս Իզմիրեանից 50 ր., Թագուհի Իզմիրեանից 50 ր., Կ. Շապօշնիկեանից 5 ր., Յ. Եզեկեանից 25 ր., Մ. Զաքարեանից 15 ր., Ս. Երեմեանցից 20 ր., Շ. Գեօզգեօնեանից 3 ր., Աննա Թիթրեանից 5 ր., Աննա Թանդեանից 1 ր., Եղ. Խօջայեանից 5 ր., Եղ. Աւագեանից 5 ր., Մ. Ֆաբրիկեանից 3 ր., Կ. Շահումեանից 5 ր., Յ. Սարգսեանից 20 ր., Մ. Թանդոյեանից 3 ր., Պ. Թիթրեանից 5 ր., Բ. Խաչքուրուզեանից 5 ր., տիկին Նալբանդեանից 3 ր., Հաքել Եսանեանից 2 ր., Մարիամ Խնձորեանից 5 ր., Կուստինէ Խնձորեանից 3 ր., Յ. Նազարեանից 10 ր., Ս. Խոճեանից 5 ր., Григорій и Екатерина Ванецовы 25 ր., Գ. Բողդանեանից 5 ր., (ազգանունը չէ կարդացվում) 3 ր., Զ. Սարհադարեանից 2 ր., Մինաս Պօպօվեանից 5 ր., Ս. Լուսիկեանից 5 ր., Ա. Դաւթեանից 5 ր., Ներսէս Շահլամեանից 5 ր., Ե. Նահապետեանից 10 ր., Վարդուհի Լուսիկեանից 3 ր., տ. Ա. Կողպեթլեանից 3 ր., Հ. Կարապետեանից 2 ր., Կ. Գերմանքելօվից 10 ր., Գր. Տէր-Գրիգորեանից 5 ր., Գ. Մուրադչեանից 5 ր., Յ. Նազարեանից 15 ր., Ս. Սուքաչեանից 3 ր., տ. Ե. Աւագեանից 100 ր. Դ. Պապասինեանից 2 ր., Յ. Մարտիրոսեանից 3 ր., Շողակաթ Սարեանից 1 ր., Յ. Ադամեանից 50 ր., Հեղինէ Ադամեանից 50 ր., Հ. Պօպօվեանից 3 ր., Դ. Խօջայեանից 5 ր., Խաթուն Մահտեսեանից 3 ր., Մ. Կաժեվնիկեանից 10 ր., Անահիտից 10 ր., Մ. Պաստակեանից 50 ր. Ն. Խամաջեանից 5 ր., Գ. Սուքաչեանից 2 ր., իշխան Մ Թումանեանից 3 ր., Մ. Բերբերեանից 5 ր., Գր. Սուլթան-Շահից 25 ր., Գր. Ալաջալեանից 15 ր., Ղուլեանից 10 ր., Калантаровъ-ից 5 ր., Գր. Քարամեանից 10 ր., Լ. Խաչեանից 5 ր.. Ս. Ռէյզօվից 5 ր., Խ. Բուռունեանից 3 ր., Մ. Ասվադուրեանից 10 ր., Լ. Նալբանդեանից 5. ր., Գ. Բաթրեանից 5 ր., Մ. Հասանջալալեանից 5 ր., Ս. Զալբաչեանից 5 ր., Ք. Պապօվից 3., Ի. եւ Թ. Աւանէսեան եղբայրներից 15 ր., Անյայտ ոմն 3 ր., Ա. Եազուբօվից 5 ր., Աննա Եազուբօվայից 5 ր., Տ. Մ. Պապեանից 5 ր., Հ. Գեօզչեանից 3 ր., Գալստեանից եւ Ա. Մկրտումեանից 3 ր., Г. Теръ-Степановъ-ից 2 ր.. Պ. Խամաջօվից 10 ր., Տ. Սարեևվից 2 ր., Ս. քահ. Ոսկերչեանից 5 ր., Ս. Սոաքելեանից 25 ր., Գ. Տէր-Մարգարեանից 20 ր., Ա. Մելիք-Դադայանից 10 ր., Ա. Կրասիլնիկեանից 20 ր., Աննա Պալեանից 5 ր., Յ. Միրիմանեանից 1 ր., Միզանդարանցեան եղբայրներից 5 ր., Խադայեանից եւ Կոստանդյեանից 5 ր., Մ. Պոպովից 3 ր., Մ. Սարգսեանից 3 ր., Յ Միրժանեանից 5 ր., Ն. Սերմաքեչեանից 3 ր., Գ. Խնձորեանից 3 ր., Խ. Սարգսեանից 5 ր., (ազգանունը չէ կարդացվում) 10 ր., Գ. Աջիմեանից 15 ր., Վ. Մահտեսեանից 10 ր., Կ. Նազարեանից 5 ր., Գ. Սարգսեանից 25 ր., Սաթենիկ Բէգլարեանից 25 ր., Դ. Քիստեանից 5 ր., Յ. եւ Հ. Սարեաններից 10 ր., Մ. Շիլթեանից 5 ր., Ք. եւ Ե. Սալթիկեաններից 10 ր., Ե. Ոսկերչեանից 5 ր., Ն. Խազիզեանից 5 ր., Ա. Ծատուրեանից 3 ր., Գ. Զուգայեանից 5 ր., Յ. Խամաջեանից 5 ր, Յ. Աղաբաբեանից 10 ր., Յ. Բոյաջեանից 1 ր., չորս տարվայ անդամավճար տասնումէկ անձինքներից 50 րուբլի: Ընդամենը 1335 րուբլի:

ԵԼՔ—կառքի, լրագրական յայտարարութեան, եկեղեցու շինութեան առիթով զանազան անձանց գրած նամակների եւ անավարձի (ժողովների համար) ծախքեր եղած են՝ 22 ր. 42 կ:

Զուտ գումարն է՝ հազար երեք հարիւր քսաներկու ր. 58 կ., որը № 4254 գրքոյկով պահված է պետական խնայողական գանձարանում (Государственная Сберегательная Касса): Ներկայումս Եալթայի հայ համայնքս նոյն գանձարանում կառուցուելիք եկեղեցու անունով ունենք նախկին տարիների ժողովածների հետ միասին եւ տոկոսով հանդերձ ընդամենը՝ չորս հազար երեք հարիւր ութսունմէկ ր. 78 կ., (4381 ր. 78 կ.):

Գործավար՝ Յակոբ Տէր-Սարգսեան

ՆԿԱՐԻՉ ԲԱՇԻՆՋԱՂԵԱՆԻ

ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑԸ ՊԱՐԻԶՈՒՄ

բաց է հասարակութեան համար ամեն օր, առաւօտեան ժամի 10-ից մինչեւ 2-ը կէսօրից յետոյ: Boulevard Montparnasse, 132.

1—3

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՃՈՀԱՊԱՐՈՆԵԱՆԸ

ամառս հիւանդներին ընդունում է Բորժօմում. Анастасіевская, дача Хитарова. 10—10

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET C-ie

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

Կանոնաւոր եւ ուղղակի նաւագնացութիւն ՄԱՐՍԷԼԻՑ ԲԱԹՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկու շաբաթը մի անգամ:

Եւ հակառակը՝ Բաթումից Մարսէլ, մտնելով Տրապիզոն, Սամսոն եւ Պոլիս: Մեկնում է Բաթումից չորեքշաբթի, 19 յուլիսի (1 օգոստ.) ՄԻՆԳՐԷԼԻ շոգենաւը, նաւապետ ՇԻԼԹ: Եւ այսպէս շարունակաբար, երկու շաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի օրերը, ժամը 4-ին ճաշից յետոյ:

Բաթումից Պարիզ ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակներ տրվում են սովորականից պակաս գներով:

Ամիսը մի անգամ կանոնաւոր հաղորդակցութիւն Բաթումի եւ Անտվէրպէնի մէջ, ընդունելով ապրանքներ բոլոր հիւսիսային նաւահանգիստների համար:

Ապրանքների եւ ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւններ ստանալու համար թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան գործակատարներին՝

ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ—պ. Վիկտոր դ'Արնօին, Նաբէրէժնայա: ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ—պ. Օ. Գ. Բարխուդարեանին, Սիօնի փող. Խօջափարուխօվի եւ Մայսուրաձէի քարվանսարա: ԲԱԳՈՒ—եղբ. Վ. եւ Ի. Մուխթաֆեաններին, Նաբէրէժնայա փողոց, տուն Կրասիլնիկօվի, № 27: ՆՕՎՕՐՕՍԻՅՍԿ—Վլադիկաւկազի երկաթուղու առեւտրական գործակալութիւն (ե. հ. չ.) 9—20

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Հեղինակ «Ձեռնարկի առեւտրական և գործարանական հաշուապահութեան

ՈՒՍՈՒՑԱՆՈՒՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է

Երկու սեռի անձանց՝ 4 ամսվայ ընթացքում հաշուապահութիւն գործնականապէս, եւ բաշխուարելով, և եղած դէպքերում յանձն է առնում պաշտօնի առաջարկել:

ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐՆ ԵՆ

Ա) Կրկնակի խտալական հաշուապահութիւն ըստ ամենայն առեւտրական ճիւղերի, համեմատ նաւթային արդիւնաբերական և կերոսինի գործարանական հաշուետուութեան:

Բ) Առեւտրական թուաբանութիւն:

Գ) Առեւտրական նամակագրութիւն:

Դ) Գեղագրութիւն և ամենավստ ձեռքերի ուղղելը:

Պարապմունքները սկսվելու են 1900 թւի սեպտեմբերի 15-ից, ճաշից յետոյ, և պարբերաբար շարունակվելու են իւրաքանչիւր ՉՈՐՍ ամսից յետոյ. իսկ կիրակի օրերը լինելու են առանձին գործնական պարապմունքներ:

Ցանկացողները թող դիմեն գրաւոր կամ անձամբ 3 ժամից մինչև 6 ժամ երեկոյեան, Ս Օ Լ Օ Լ Ա Կ, Սերգիեվսկայա փողոց, տուն Լիսիցեանի, № 20:

Վերոյիշեալ հաշուապահութեան ձեռնարկը ծախվում է ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ, հեղինակի մօտ, և Ռուսաստանի բոլոր յայտնի գրավաճառանոցներում: ԳԻՆՆ Է 3 ր. 50 կոպէկ: Օտարաքաղաքացիները գիրքը գնելու համար կարող են դիմել հեղինակին, առանց պօստի ծախս վճարելու: 9—30